

8. Μια προσέγγιση για την εκπαίδευση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα.²³

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία έχει επικεντρωθεί κυρίως στη διδασκαλία και τη μάθηση, μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως μέρος μιας συνολικής εκπαιδευτικής προσέγγισης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μια τέτοια προσέγγιση εφιστά την προσοχή μας στη συνολική σχολική κουλτούρα, τις πολιτικές και τις πρακτικές μέσα από το φακό των αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Υπάρχουν δύο άρθρα στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που αναφέρουν άμεσα την εκπαίδευση. Το Άρθρο 28 ορίζει την εκπαίδευση ως δικαίωμα και το Άρθρο 29 αναφέρει ότι η εκπαίδευση πρέπει να βοηθάει το παιδί στην ανάπτυξη της «... προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του». Ένας άλλος σκοπός των σχολείων, σύμφωνα με τη CRC, είναι να αναπτυχθεί ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Εμείς ξέρουμε ένα πράγμα: για να κατανοήσει κάποιος πραγματικά και να προωθήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, πρέπει να τα ζει σε σχέση με τους άλλους.

Οι βασικές αξίες της "αξιοπρέπειας, του σεβασμού και της υπευθυνότητας" θα πρέπει να αποτελούν την κινητήρια δύναμη του σχολείου. Αυτό σημαίνει όχι μόνο την έκθεση των μαθητών στις αξίες και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην τάξη. Το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει ως στόχο να δημιουργήσει ένα σχολείο παιδοκεντρικό, όπου οι αξίες αυτές δίνουν πληροφορίες σχετικά με το πώς μαθαίνουν οι μαθητές, πώς αντιμετωπίζονται από τους εκπαιδευτικούς τους, πώς χειρίζονται ο ένας τον άλλο, και πώς θα πάρουν τη θέση που δικαιούνται στον κόσμο, με ιδιαίτερη αίσθηση της αποστολής για την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης – μια υπόθεση δύσκολη, χωρίς αμφιβολία, αλλά που έχει τοποθετήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα μπροστά και στο κέντρο του σχολείου.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ζωντανέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα στις τάξεις τους μέσα από παραδείγματα που χρησιμοποιούν, ερωτήματα που θέτουν, μέσα από την ενεργή συζήτηση, την κριτική σκέψη και τον προβληματισμό, τις ερευνητικές εργασίες και τις πλούσιες σε περιεχόμενο εκπαιδευτικές εκδρομές. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται όχι μόνο να μάθουν για το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αυτό καθ'αυτό, αλλά και να σκεφτούν πώς θα παρουσιάσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά τρόπο που να έχει νόημα και να ενδυναμώνει τους μαθητές τους. Μία από τις βασικές προκλήσεις είναι όχι μόνο να βοηθούν στο να γίνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα λιγότερο αφηρημένα, αλλά και να κάνουν τους μαθητές να "ερωτεύονται" την ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η προσέγγιση για την εκπαίδευση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα πρεσβεύει πως το σχολείο φιλοδοξεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, τα οποία μπορεί να προσδιορίσει κανείς ως πυρήνα σχολικών προσεγγίσεων με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικότερα. Αποτελούν μέρος μιας προσέγγισης που αναπτύχθηκε από τη UNICEF.²⁴ Συγκεκριμένα, η προσέγγιση αυτή:

- **Αναγνωρίζει τα δικαιώματα του κάθε παιδιού.**
- **Βλέπει το παιδί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.** Το προσωπικό ανησυχεί για το τι συμβαίνει στα παιδιά πριν από την είσοδό τους στο σχολικό σύστημα (από την άποψη της υγείας, για παράδειγμα) και μόλις αυτά επιστρέφουν πίσω στο σπίτι.
- Είναι **παιδοκεντρικό**, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει μια έμφαση στην ψυχο-κοινωνική ευημερία του παιδιού.
- Είναι **ευαίσθητο προς το φύλο και φιλικό προς τα κορίτσια**. Το προσωπικό εστιάζει στην μείωση των περιορισμών για την επίτευξη της ισότητας των φύλων, την εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων και την προώθηση της επιτυχίας τόσο των κοριτσιών όσο και των αγοριών.
- Προωθεί **ποιοτικά μαθησιακά αποτελέσματα**. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να σκέφτονται κριτικά, να

23. Συγγραφέας: Felisa Tibbitts (2009). Αρχική πηγή: Tibbitts F. (2005), "What it means to have a 'school-based approach to human rights education' and a 'human rights-based approach to schooling'" in Amnesty International USA, *Article 26 Newsletter*, August.

24. *Child Friendly Schools Manual*, Programme Division/Education, UNICEF, www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf. Τελευταία πρόσβαση 23 September 2010.

κάνουν ερωτήσεις, να εκφράζουν τις απόψεις τους, και αποκτούν βασικές δεξιότητες.

- Παρέχει **εκπαίδευση βασισμένη την πραγματικότητα της ζωής των παιδιών**. Οι μαθητές έχουν μοναδικές ταυτότητες και προηγούμενες εμπειρίες στο σχολικό σύστημα, την κοινότητά τους και τις οικογένειές τους, οι οποίες μπορούν να ληφθούν υπόψη από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να προωθήσουν την μάθηση και την ανάπτυξη των μαθητών.
- Ενεργεί για τη διασφάλιση **της συμπερίληψης, του σεβασμού και της ισότητας των ευκαιριών** για όλα τα παιδιά. Τα στερεότυπα, ο αποκλεισμός και οι διακρίσεις δεν είναι ανεκτά.
- Προωθεί **τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις** των μαθητών μέσα στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και τον ακτιβισμό εντός της κοινότητάς τους, στο σύνολό της.
- Ενισχύει την **ικανότητα των εκπαιδευτικών, το ηθικό, τη δέσμευση και την** κοινωνική τους καταξίωση διασφαλίζοντας ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν επαρκή κατάρτιση, αναγνώριση και μισθολογική αποζημίωση.
- Είναι **εστιασμένο στην οικογένεια**. Το προσωπικό προσπαθεί να εργαστεί με και να ενισχύσει τις οικογένειες, βοηθώντας τα παιδιά, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς στη δημιουργία εποικοδομητικών σχέσεων συνεργασίας.

Όλα αυτά είναι αφηρημένα, αλλά είναι ένα οργανωτικό πλαίσιο που ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εφαρμόσει στο δικό του σχολείο. Οι αρχές αυτές μπορούν επίσης να αποτελέσουν ερωτήσεις τις οποίες μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για την αξιολόγηση μιας συγκεκριμένης πρακτικής στο σχολείο. Είναι η πολιτική πειθαρχίας μας παιδοκεντρική; Ενισχύει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μαθητών; Υπάρχουν επαρκείς ευκαιρίες για συμμετοχή των μαθητών στο σχολείο; Είναι η συμμετοχή ουσιαστική και πρωτοστατεί σ' αυτήν ο μαθητής; Οι αρχές αυτές μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε εμπλοκή ολόκληρου του σχολείου για τη διάχυση των αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διάφορες διαστάσεις της σχολικής ζωής: την μάθηση, την ανάπτυξη και τη διαχείριση του σχολείου, και τις σχολικές και κοινοτικές πολιτικές.

Ίσως μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία δεν αφορούν μόνο την εκπαίδευση στην τάξη, αλλά είναι ένας τρόπος ζωής μέσα στο σχολείο. Αυτό δεν είναι κάτι που δημιουργείται από την καλή θέληση κάποιων λίγων εκπαιδευτικών. Πρόκειται για μια δέσμευση από την ηγεσία και από μια ικανή μάζα των εκπαιδευτικών στα σχολεία και, ως εκ τούτου, είναι μάλλον κάτι σπάνιο μέχρι στιγμής. Ωστόσο, μερικά πρώτα αποτελέσματα είναι πολύ ενθαρρυντικά.

Η πρωτοβουλία "Rights, Respect, Responsibility" (RRR) του Hampshire County Council στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι μια προσέγγιση για το σύνολο του σχολείου με βάση την CRC.²⁵ Οι οικουμενικές αρχές της τονίζουν την ανάγκη για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των παιδιών, για βοήθεια στο να κατανοήσουν τις υποχρεώσεις τους και για την παροχή ενός πλαισίου για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Οι αρχές αυτές χρησιμοποιούνται για να προωθήσουν την πρακτική της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μεταξύ όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Εκατοντάδες σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και 50 δευτεροβάθμια και ειδικά σχολεία, συμμετέχουν ενεργά στο πρόγραμμα RRR. Τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι τα εξής:

- Η CRC διδάσκεται ως ένα σώμα γνώσης και προωθείται ως ένα πλαίσιο για το σχολικό ήθος, τη διδασκαλία και τη μάθηση.
- Τα παιδιά και οι νέοι αντιμετωπίζονται ως πολίτες.
- Οι ταυτότητες και η αυτοεκτίμηση των παιδιών προωθούνται με τρόπο που να βλέπουν τους εαυτούς τους ως φορείς δικαιωμάτων, ακριβώς όπως κάνουν οι ενήλικες.
- Η προοπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ενσωματωμένη σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων,

25. Hampshire County Council (2009), "Rights, Respect, Responsibility: A Whole School Approach" in *Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice*, Organization for Security and Co-operation in Europe, Warsaw, σσ. 72-74.

συμπεριλαμβανομένης της λογοτεχνίας, των μαθηματικών, των φυσικών επιστημών και της ιστορίας, και μέσα από τη συστηματική εργασία των εκπαιδευτικών αναπτύσσεται μια γλώσσα βασισμένη στα δικαιώματα.

- Δημιουργούνται περισσότερες δημοκρατικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία και τη μάθηση (με έμφαση τη συμμετοχή και τα δικαιώματα).
- Τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί υπογράφουν συμβόλαια σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις.

Τα σχολεία αναφέρουν ότι η RRR λειτουργεί ως πλαίσιο για ένα μεγάλο μέρος της δουλειάς τους στην ιδιότητα του πολίτη (για παράδειγμα, υγιή σχολεία, εκπαίδευση για τις σχέσεις, εκπαίδευση σε θέματα ναρκωτικών, κατανόηση των συναισθημάτων, σχολικά συμβούλια), η οποία μπορεί να σχετίζεται με άρθρα της CRC. Τα μέλη της σχολικής κοινότητας εκτιμούν το γεγονός ότι μπορούν να έχουν ως σημείο αναφοράς μια ανώτερη αρχή (διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα) σε σχέση με τις αξίες και τους κώδικες συμπεριφοράς του σχολείου τους.

Το 2008 ολοκληρώθηκε μια τριετής εξωτερική αξιολόγηση και έδειξε σημαντική επίδραση στο σχολικό περιβάλλον όπου είχε εφαρμοστεί πλήρως η RRR. Οι επιπτώσεις αυτές περιλαμβάνουν θετικά αποτελέσματα για την ευαισθητοποίηση των μαθητών σε σχέση με τα δικαιώματά τους, το σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων, και τα επίπεδα συμμετοχής και δέσμευσης στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι αισθάνονταν λιγότερο άγχος και αυξημένη απόλαυση των μαθημάτων τους. Έτσι, η προσέγγιση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα ενίσχυσε τόσο την ανθρώπινη αξιοπρέπεια των μελών της κοινότητας αλλά και την ικανότητα των σχολείων να καλύψουν την ακαδημαϊκή αποστολή τους και να εμπλέξουν επιτυχώς τους μαθητές στην εκπαίδευσή τους.